

монарси.¹⁾ Опититѣ на юриститѣ да възстановятъ значението на *Rex romana* се разбиваха о тенденцитѣ на живота, които оправдаваха идеитѣ на *Тома Аквински*.

Но и Римската църква не можа да проведе докрай свойтѣ начала относно организирането на човѣчеството. Революционнитѣ и реформационни движения отъ среднитѣ векове разкъсаха религиозното було на църковната властъ. Центърътъ на тежестъта се пренася върху кралската властъ. Откриването на Новия светъ, отъ една страна, разширението на Турция въ Европа — отъ друга, засилятъ тая властъ до степенъ да поеме тя правотворческитѣ, управителни и сѣдебни функции. Отначало тя се чувствува слаба да носи сама тия функции и затова е принудена да прави компромиси съ Римъ. Георгъ Подйебрадъ поставя за задача на съюза на християнскитѣ държави изпѣждането на турцитѣ отъ Европа. Тоя съюзъ той предлага да се организира на чисто светски начала, но се поставятъ задачи и на папата.

Когато обаче, кралската властъ въ Европа стѣпи здраво на краката си и опасността отъ Римската църква започна да намалява, най-важния двигателъ за организиране християнскитѣ народи въ Европа остана само изпѣждането на турцитѣ и ограничението на английското могъщество. Правятъ се редъ комбинации за обединението на християнскитѣ крале, но безуспешно. Безуспешенъ остава и своеобразния проектъ на Людовикъ XIV за конфедериране на континенталнитѣ европейски крале срещу Англия и Турция.

Зародилитѣ се въ Англия икономически и политически либерализъмъ презъ 18-ия вѣкъ бързо се пренесе въ Европа и предизвика френската революция и революцитѣ въ останалитѣ държави на континента. Кралската властъ бѣ унищожена и заедно съ това бѣха унищожени и нейнитѣ проекти за реорганизация на държавитѣ. Правната наука напусна теорията за божествения произходъ на кралската властъ и кралския произходъ на аристокрацията. Правотворчеството се пренесе въ националнитѣ парламенти и отговорнитѣ предъ народитѣ власти. Самоопредѣленieto на личността и на нацията станаха изходенъ пунктъ на формалното право. А това значеше пълно отдалечаване отъ идеята за една всесветска правова организация на народитѣ. Въ нея настѣпи пълненъ кризисъ, който най-добре се изрази въ възгледитѣ на Кантъ. Той пренесе центъра на тежестъта на „*вечния миръ*“ въ неговитѣ предпоставки и по тоя начинъ стѣри епохата на настѣпилитѣ следъ него революционни и народообединителски движения, които особено ярко се изразиха въ Германия и Италия презъ течение на миналия вѣкъ.

Но, формалното право на личността и нацията, за самоопредѣление неизбежно доведе и до тѣхното стопанско самоопредѣление, а това последното стана естествена почва за стопанското съперничество. Така, началото за националното самоопредѣление се превърна въ свое отрицание. *Rex romana* отново доби смисълъ, съ тая разлика само, че сега той се прилагаше отъ демокраци къмъ демокрация. По слабитѣ въ стопанско отношение народи трѣбваше да се подчинятъ на по-силнитѣ. Тѣхната свобода на национално самоопредѣление стана разменна стока за по-силнитѣ, както всѣка друга стока. Създадоха се великитѣ световни държави: Англия, Франция, Германия, Съединенитѣ Щати, Русия, всѣка отъ които се готвеше да наложи на човѣчеството собственъ миръ.

Въ периода на това стихийно съперничество между великитѣ държави, което се изразяваше главно въ въоръжение и подготовка за война, се направиха нѣкои опити за разбирателство и подържане на общи миръ. По инициативата на Русия бѣха свикани дветѣ *Харски Конференции* — 1899 и 1907 г., съ задача да наложатъ „възможнитѣ ограничения на въоръженията, като непосилни вече за народитѣ, и да запазятъ общия миръ“. Но, още въ първата конференция се разбра, че тя не може да разреши тия задачи, затова се ограничи само върху кодификацията на формалното Международно Право. Впрочемъ, и тая кодификация не може да се изрази въ друго, освенъ да се подготви морската и сухопътна война по-добре. Иначе, решенията на Харскитѣ Конференции останаха по-назадъ, дори отъ решенията на Американската конференция въ Вашингтонъ презъ 1890 г. Не се допуснаха третейскитѣ сѣдилища, даже за разрешение на второстепенни въпроси, въ които не сѣ засѣгнати честъта и интереситѣ на отдѣлни държави.

Харскитѣ Конференции оставатъ единственитѣ презъ новата епоха отъ голѣмъ мащабъ за образуването на Съюза на мира. Въ втората Харска Конференция участ-

¹⁾ Спорътъ между Испания и Португалия върху владението на Новия Свѣтъ (1492—1506 г.)